

İlyas TEKİN

Eğitimci/Yazar (E.Milli Eğt.Md)

Dünyaya Gelişi ve Dünyadan Ayrılışı Mucize Olan Peygamber -II-

İsa (As)'ın Göklere Yükseltilmesi

GİRİŞ:

I. Bölümde İsa (as)'ın bir mucize olarak babası olmadan dünyaya gelişini, doğduğun da/beşikte konuşmasını ve diğer mucizelerini âyeti kerimelerle izah etmiştik. Bu yazımızda **Yahudilerin** onu öldürmek isterken Allah Teâlâ'nın onu nasıl kurtarıp kendisine yükselttiğini açıklamaya çalışacağız

Burada İsa (as)'ın sıfatı-lakabı olarak Kur'an-ı Kerimde 11 yerde geçen¹ “Mesîh” kelimesini açıklamakta fayda vardır. Mesîh, “mesh” kökünden gelen: “el sürme, el ile sığama, abdest alırken ıslak elle başın bir bölümüne sürme, ayaklardaki mestler üzerine mesh etme”² manasında **Arapça** bir kelimedir.

İmam Mâturidî'nin tefsirinde açıkladığına göre; İsa (as)'a “Mesîh” denilmesi, Cebrail (as)'ın onu bereketle mesh etmesinden dolayıdır; “memsûh” (ismi mef'ul) “mesh edilmiş” anlamındadır. Yahut “Mâsih” (ismi fail) “mesh edici” manasındadır. Çünkü o, hastaları, körleri ve alacalıları mesh ettiği zaman, Allah Teâlâ'nın kudretiyle bir mucize olarak onlar iyileşiyordu.³ I. Bölümde izah edildi.⁴

a) “Kesinlikle İsa (as)'i öldüremediler ve asamadılar.”

Onlardan inkâr edenler, İsa (as)'ın gösterdiği mucizelere inanmadılar ve: “**bu ancak apaçık bir sihirdir.**” dediler. Genelde böyle olur zaten! Hadiseler uzun. Sonunda İsa (as)'i öldürmeye karar verdiler. Ama Allah Teâlâ, onların planlarını boşa çıkardığını şöyle anlatıyor: “Onlar (Yahudiler İsa'yı öldürmek için) **hile yaptılar** (tuzak kurdular), **Allah da hile ve tuzaklarını boşa çıkardı.** Şüphesiz Allah plan yapanların en hayırlısıdır.”⁵ İsa (as)'a ihanet ederek bulunduğu yeri Yahudilere ve Roma makamlarına bildiren **Yahuda İskaryot**, tam İsa (as)'i ele

vereceği sırada İsa (as) suretine büründürülmüş ve İsa (as) yerine çarmıha kendisi gerilmiştir.⁶

Daha sonra da “**Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük.**”⁷ dediler. Oysa bu gerçek dışıdır. Kur'an-ı Kerim, Yahudilerin bu iddialarının kesinlikle gerçek dışı olduğunu şöyle açıklıyor:

“**Bir de inkâr etmelerinden, Meryem'e büyük bir iftira atmalarından ve 'Biz Allah'ın elçisi Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük' demelerinden** (dolayı kalplerini mühürledik). **Hâlbuki onlar İsa'yı öldürmediler ve asmadılar. Fakat kendilerine bir benzetme yapıldı. Onun hakkında ihtilafa düşenler, kesin bir şüphe içindedirler. O hususta zanna uymaktan başka hiçbir bilgileri yoktur. Onu kesin olarak öldürmediler. Bilakis Allah onu kendisine yükseltti. Allah güçlüdür ve hakîmdir, hüküm ve hikmet sahibidir.**”⁸

İmam Mâturidî, bu âyeti kerimedeki “**Hakîm**” kelimesini: “Allah Teâlâ, onu ölmeden diri olarak semaya yükselteceğine hükmetti.” şeklinde tefsir eder. Çünkü peygamberler masumdurlar ve yüce yaratıcının koruması altındadırlar. Yine İmam Mâturidî, bu âyetin tefsirinde: “**Allah, elbette ve elbette, ben ve benim resul-lerim galip gelecektir, diye yazdı, hükmetti. Şüphesiz Allah en büyük kuvvet sahibi, güçlü ve üstün olandır.**”⁹ âyeti kerimesi ile: “**Andolsun ki peygamber olarak gönderilen kullarımız hakkında şu sözümüz geçti (söz verdik, kesinleşti): Onlar var ya, elbette onlar yardım edilerek muzaffer olacaklardır ve bizim ordularımız mutlaka galip geleceklerdir.**”¹⁰ âyeti kerimesini açıklar.¹¹

O'nun koruyup kurtaracağına kim zarar verebilir! Ama onun yok edeceğini de kim kurtarabilir! Hz. Allah (cc) bir şeye “**OL**” dedi mi, **hemen olur.**”¹²

b) **Sonra şüpheye düştüler!**

Sonra da: “İsa'yı öldürdüysek, arkadaşımız nerede; yok eğer arkadaşımızı öldürdüysek İsa nerede?” diyerek şüpheye düştüler ve şaşkınlıklarını gizleyemediler.¹³

Hatta öldürdükten sonra, öldürdükleri kişinin bedenine baktılar ve şöyle dediler: “**Yüzü İsa’nın yüzü, fakat ceset başkasının cesedi!**” Dolayısıyla kesin olan gerçek şudur ki, **Yahudiler İsa (as)’i öldüremediler ve asamadılar.**¹⁴

Burada bir hususu da açıklamakta fayda vardır. Yukarıdaki âyeti kerimedeki ifade şudur: “**Bilakis Allah onu kendisine yükseltti.**” Âyetteki “**ileyhi**” zamiri, Hz. Allah’a (cc) aittir. Peki, neden “**göklere**” diyoruz? Hâşâ Allah Teâlâ göklerde mi? Hayır, O her yerdedir. Bilmeyenler burada da hataya düşer ve düşüyor! O halde neden? Çünkü “**yükseltti**” ifadesi var. Ayrıca her bir kat semada peygamberler var. Nitekim sevgili Peygamberimiz, **Cebrail (as)**’la **miraca** çıktığında, her bir kat semada bazı peygamberlerle görüştüğü gibi, 2. kat semada da **İsa (as)**’i ziyaret ederek görüştüklerini, **İsrâ** ve **Miraç** hadisi şerifiyle bildirmektedir.¹⁵ Dolayısıyla **İsa (as)** 2. kat semadadır. Âhır zamanda yeryüzüne inip peygamberimize ümmet olarak İslam’a hizmet edecektir.¹⁶

c) Öldükten sonra değil!

Bu konuyu biraz daha genişçe izah etmek gerekir. Çünkü yüce Allah’ın (cc): “**İsa’yı kesin olarak öldürmediler, asmadılar, bilakis, Allah onu kendisine yükseltti.**”¹⁸ buyurmasına rağmen; “**vefat edip birkaç saat (3-7 saat) veya birkaç gün sonra diriltilip göğe yükseltildiği**” iddiaları, zorlama ve zayıf kabul edilmektedir ve doğru değildir.¹⁷

Kur’an-ı Kerim’in bu açık ve kesin hükmü gereği, 19. yüz yıla kadar **İsa (as)**’in ölmeden semaya yükseltildiği ve kıyamete yakın bir zamanda yeryüzüne inerek ve (peygamber olarak değil) peygamberimize ümmet olarak İslam’a hizmet edeceği konusunda ümmetin icmaı varken; “**onun öldüğü ve yeryüzüne inmesinin mümkün olmadığı**” fikri, ilk defa 19. yüz yılın ortalarında (1858-1947 **İngiliz** sömürgesi olan) **Hindistan**’da **Kâdiyânîler** tarafından ortaya atıldı. Ardından **İngilizlerin** çeşitli vesilelerle kullandığı **Cemalettin Afganî** ve **M. Abduh**, **Reşit Rıza**, **Şeltut** gibi **Ezherli** öğrencileri, mucizeleri inkâr veya inkâra varan teviller yapmaya başladılar. Sonra **M. Hamidullah**, **M. Esed** ve **Fazlurrahman** aynı noktada buluştular. Bunların peşinden giden (unvanlı) ilahiyatçıların sayısı, bu konuda ciddi bir araştırma yapan **Yalova Üniversitesi** öğretim üyesi **Süleyman Aydın**’ın tespitine göre 15 civarındadır.¹⁹

“**Peygambere ve sünnete ne gerek var? Kur’an bize yeter, Kur’an’a dönelim. Kur’an’a göre İslam, Kur’an İslam’ı**” gibi uyduruk din arayışlarının da buralardan ortaya çıkması, tesadüf değildir! Ülkeleri işgal edip, milletleri sömürenler ve insanları hunharca katledenler, aynı zamanda kendilerine göre bir din uydurmaya da çalışıyorlar. Bu işi de gayet iyi bilirler.

İşte bunun için o büyük peygamberi illa da öldürmeye çalışanlar var! Bu durum, işin iç yüzünü bilmeyen Müslümanlar için, büyük sapmalara, şüpheye ve zihin karışıklıklarına neden olmaktadır. Dinî konularda çok dikkatli olmamız gereken bir devirdeyiz. Son zamanlarda yazılan bazı meal ve tefsirlerin çoğunda fahiş hatalar var. Bu sebeple güvenilir birkaç Türkçe meal ve tefsirden nakil yapmakta fayda vardır.

d) Konuya mesnet teşkil eden iki âyeti kerime

Son zamanlarda: “**Öldü, yeryüzüne inmeyecek**” diyenlerin dayandığı iki ayeti kerime var ki ikisi de bu iddiaya delil olamaz.

Birincisi: “**İsa dedi ki: Aralarında olduğum müddetçe onlara şahit idim. Fakat sen beni içlerinden/aralarından alınca, onları gözetleyen yalnız sen oldun. Zaten sen her şeyi görürsün.**”²⁰ (Ömer Nasuhi Bilmen’in mealı)

Bu âyeti kerime, **İsa (as)**’in kendisine yönelik: “**Allah’tan başka beni ve annemi iki ilah kabul edin, diye sen mi söyledin?**” sorusuna verdiği/vereceği cevabın devamını açıklamakta; onlara Allah Teâlâ’nın emrettiğinden başka bir şey söylemediğini ve onları tevhide çağırdığını anlatmaktadır. (III. bölümde izah edilecek) Burada geçen: “**teveffeytenî**”yi “**beni vefat ettirdiğin zaman**” şeklinde tercüme ediyorlar. Hâlbuki eğer bu konuşma dünyada gerçekleştiyse, vefat ettikten sonra bunu nasıl söyler? Hem vefat etti, hem de böyle dedi, bu mümkün mü? Yok, eğer bu konuşma ahirette gerçekleşecekse, o zaman da: “**beni onların arasından aldığın zaman**” olması gerekir. Tefsirlerden birkaç örnek:

1-Hamdi Yazır:“**İçlerinde bulunduğum müddetçe üzerlerinde şahit idim; vakta ki beni içlerinden aldın, üzerlerinde murakıp ancak sen kaldın ve zaten sen her şeye şahitsin.**”

2- Ömer Nasuhi Bimen’in ki, yukarıda.

3- Hasan Basri Çantay: “**Ben içlerinde bulunduğum müddetçe, üzerlerinde bir kont-**

rolcü idim. Fakat vakta ki sen beni (içlerinden) aldın, üstlerinde nıgehân (bakan, koruyan, kollayan, gözeten)²¹ yalnız Sen oldun.”²²

İkinci âyeti kerime: “O vakit Allah buyurdu: Ya İsa, muhakkak seni vefat ettirecek ve bana yükseltecek olan benim; seni küfredenlerden tertemiz kılacağım, sana tabi olanları kıyamete kadar seni inkâr edenlerden üstün bulunduracağım.”²³

1-Hamdi Yazır: “Ben seni eceline yetireceğim.”;

2- Ömer Nasuhi Bilmen: “Muhakkak seni vefat ettirecek olan benim.”;

3- Hasan Basri Çantay: “Şüphesiz ki seni öldürecek olan (onlar değil) benim.”;

4- Diyanet İşleri Başkanlığı Meâlinde eskisinde (Hamdi Yazır gibi): “Ben seni eceline yetireceğim.”; yenisinde ise: “Şüphesiz senin hayatına ben son vereceğim.”;

5- İsmail Hakkı İzmirli. “Ömrünü tamamlayacağım.” diye tercüme etmişler.

6- Kur'an Yolu Tefsiri; meâlde: “Ben seni vefat ettireceğim.”;²⁴ tefsir kısmında ise Kâdiyânîlerin, C. Afganî ve o anlayıştakilerin görüşünü yansıtmaktadır.²⁵

e) “Vefa, Teveffeytenî, müteveffike” kelimeleri

Birinci âyeti kerimede “teveffeyteni”²⁶ ve ikinci âyeti kerimede : “innî müteveffike ve râfiuke”²⁷ kelimeleri geçmektedir.

“Teveffâ”, “müteveffî”, Arapça “vefâ” kökünden gelir. “Ahdiinde, verdiği sözde durmak” anlamında, yerine göre; hakkını vermek, yapının tam karşılığını fazlasıyla vermek, tekâmül etmek veya vefat/ölüm demektir.²⁸ Türkçedeki “vefa” kelimesi de bu manayı ifade eder. “Bütününü ve eksiksiz olarak alma” manasına gelen İstîfâ²⁹ ile “ölmüş, vefat etmiş” manasına gelen “müteveffâ”³⁰ da aynı kökten gelir. Ölüm için de kullanılır. Çünkü ölüm, “emaneti gerçek sahibine teslim etmek” olduğundan bir vefadır. Ancak HER YERDE “MEVT” (ÖLÜM) MANASINA GELMEZ.

Kur'an-ı Kerim'de türevleriyle birlikte 67 yerde geçen “vefâ”³¹ kökünden gelen “Teveffî” kelimesi, kullanılışı itibarıyla “tam olarak almak” manasındadır. Tam almak, ruh ve bedenle almak demektir.

Ölüm ise ruhun bedenden çıkarılarak alınması, bedeninin yeryüzünde bırakılıp ruhun semaya yükseltilmesidir.

O halde bu âyeti kerimeler, “ruhu alınıp öldürülerek göğe yükseltildi” şeklinde bir anlamlandırmaya delil olamaz. Zaten bu şekilde manalandırma, “Onu kesin olarak öldürmediler, İsa'yı kendisine yükseltti” âyeti kerimesi ile çelişir.³²

f) İslam âlimlerinin görüşleri:

1-Râgıb İsfahânî, el-Müfredât fî garibi'l-Kur'an adlı eserinde bu kelimenin hangi manalara geldiğini âyeti kerimelerle izah etmektedir.³³ İsfahânî'nin bu önemli eserine bakmadan yapılan tercüme ve yorumlar, elbette ki eksik ya da yanlış olur. Oradaki temel ölçülere göre izah edecek olursak bu kelimelerle ilgili en az bir yazı daha yazmak lazım; o zaman daha iyi anlaşılır. Birinci âyeti kerimede geçen “Teveffeyteni”nin manasının: “Beni onların arasından aldığı/onlardan ayırdığın zaman” olması gerekir. Bu, hemen öncesindeki: “İçlerinde/aralarında bulunduğum zaman...” ifadesine de uygun düşer.

İkinci âyeti kerimede: “müteveffike ve râfiuke”nin manası da: “Ben, seni onların elinden kurtarıcı ve seni bana yükselticiyim” demektir. İlla da “öldükten sonra göklere yükseltildi” yanlış! Öldürüldükten sonra cesedi neden semaya çıkarılsın ki!

2- İmam Mâturidî, ikinci âyeti kerimeyi: “seni önce semaya yükselteceğim, sonra gökten yeryüzüne indireceğim ve ondan sonra da vefat ettireceğim.” şeklinde tefsir ediyor. “Buradaki takdim te'hir, yani önce “müteveffike”, sonra “verâfiuke”nin gelmesi müsavidir; takdim ve te'hirden böyle bir hüküm (önce vefat, sonra yükseltme) çıkmaz; buradaki vefat, mevt/ölüm demek değildir.” diyor.³⁴

Merhum Hamdi Yazır da şöyle diyor: “Burada bir takdim ve tehir vardır. Yani “O'na yükseltilmesi” önce, vefat ise sonra olacaktır. İsa, sûikast sırasında Allah'a yükseltilmiş, onlar öldürüp astıklarını zannetmişlerdir. Fakat O ÖLMEMİŞTİR. Bununla beraber KIYAMETTEN ÖNCE VEFAT EDECEKTİR.”³⁵ Doğrusu budur.

Yine **Mâturidî**'nin de ifade ettiği gibi; burada onu ilah kabul edenlere bir cevap vardır. Yani **İsa** (as), (hâşâ) ibadet edilecek mabud-ilah değildir, bir insan ve peygamberdir. O da diğer insanlar gibi vakti gelince vefat ettirilecektir. Bunda hiç şüphe yoktur.³⁶ İlah-mabud, ezeli ve ebedi olan yalnız Allah Teâlâ'dır.

3- Ömer Nasuhi Bilmen'in yorumu:

Birinci âyeti kerimenin tefsirinde merhum **Ömer Nasuhi Bilmen** şöyle diyor:

“Teveffâ”dan maksat, Hz. İsa'nın dünyadan alakasını kesip semaya kaldırılmasından ibarettir. Teveffî bir nesneyi tamamıyla almak, tutmak manasındadır. Bu tabir ölümden daha geneldir.”³⁷ Zaten ölüm için **“mevt”**, ölü için de aynı kökten **“meyyit”** kelimesi kullanılır.

İkinci âyeti kerimenin tefsirinde ise şöyle diyor:

“Muhakkak seni vefat ettirecek olan benim. Seni düşmanlarından, onların sûi kasdından ben koruyacağım, seni belirlenen eceline ben kavuşturacağım, seni onların ellerinde öldürmekten ben koruyacağım. Senin takdir edilen vaktin gelince, senin ruhunu ancak ben alacağım. Veya senin melekler âlemine yükselmene mâni olacak şehvi hislerin ve ilgilerini gidereceğim. Seni bana yükselteceğim. Seni kerametim mahallime, meleklerimin yüce karargâhına kaldıracağım. Onların arasından çıkarıp kurtaracağım. SEMADAN İNDİKTEN SONRA, SENİN RUHUNU BEN ALACAĞIM...”³⁸

4- Hamdi Yazır'ın yorumu:

Birinci âyeti kerimeyi: **“Sen beni vefat ettirdin, içlerinden aldın, kaldırdın.”** şeklinde tefsir eden merhum **Hamdi Yazır**, ikinci âyeti kerimenin tefsirinde, diğer temel-kaynak tefsirlerin adeta bir özetini yaparak, **İSA** (as)'İN **ÖLDÜRÜLMEDEN GÖĞE YÜKSELTİLDİĞİNİ** şöyle açıklıyor:

“Allah'tan bir kelime olan ve ruhul-kudüs ile teyid edilmiş bulunan MESİH İSA'NIN RUHU, HENÜZ KABZEDİLMEMİŞTİR. RUHUNUN ECELİ GELMEMİŞTİR. ONUN DAHA DÜNYADA GÖRECEĞİ İŞLER VARDIR. ONUN KİYAMETTEN ÖNCE ECELİ GELECEK, VEFAT EDECEK. Öldükten sonra da ba's olunacaktır. İSA'NIN RUHU ALINMAMIŞ OLUNCA, İSA'NIN ALLAH'A YÜKSELİŞİ,

YERDEN KALKMASI YÖNÜNDEDİR. EY İSA, SANA KATİLİ MUSALLAT ETMEYECEĞİM. SENİ TAM BİR ŞEKİLDE OLDUĞUN GİBİ, YERDEN RUH VE BEDE-NİNLE ALACAĞIM VE KENDİME YÜKSELTECEĞİM. SENİ KENDİ KENDİNE, AZRAİL ARACILIĞIYLA ÖLDÜRECEĞİM.”³⁹

Bu konuda sevgili peygamberimizin şöyle bir hadisi şerifini de nakleder:

“Şüphesiz İsa ölmedi, kıyamet gününden önce size dönecektir.”⁴⁰ Çok net ve açık.

Hatta: **“Kabirlerindeki peygamberler diridirler.”**⁴¹ diyor. Elbette ki sonunda o da, diğer peygamberler ve melekler gibi hepsi, kıyametten önce vefat ettirilip tekrar diriltileceklerdir.

g) Doğru olan, öldürülmeden semaya yükseltilmesi:

Doğru olan ve âyeti kerimelerden anlaşılan, **İsa** (as)'in öldürülmeden göğe yükseltilmesidir. Çünkü birinci âyeti kerimede **İsa** (as): **“emettenî” “beni öldürünce”** demiyor; **“teveffeytenî” “beni aralarından aldığım zaman”** diyor. Bu önemli bir nokta. Tefsirlerde deniyor ki **“almak, ölümle olabileceği gibi, ölmeden de olabilir. Uyku gibi. Uyku bir çeşit ölümdür. Uyku ile ölüm arasında önemli bir ilgi ve benzerlik vardır. Allah Teâlâ, bize her gün uyku ile ölümü ve uykudan uyanma ile de öldükten sonra dirilmeyi yaşıyor. Fakat aralarında bazı farklar vardır. Âyeti kerimelerde “teveffa-yeteveffâ” tabirleri, her yerde tam olarak ölmek/öldürmek manasında kullanılmıyor.**

İşte âyeti kerime ve hadisi şeriflerden deliller:

1-“Allah, o canları (ruhları) öldükleri zaman, ölmeyenlerinkini de uyudukları zaman alır. Haklarında ölüm hükmü verilenleri alır, diğerlerini de takdir edilmiş bir süreye kadar tutar-bırakır.”⁴²

Allah Teâlâ, eceli gelen insanların ruhlarını alır; uykuda olanları da, bir nevi ölüm gibi, ruhlarını cesetlerinde tasarruftan alıyor; uyandığında tekrar faaliyetine devam ettirir. Uyudukları zaman, ruhları yok etmeksizin, hayatları devam eder; fakat onları kendilerinden geçirir; his, şuur, idrak ve temyiz güçlerini alır; ölüm vaktine kadar bekletir ve zamanı gelince alır. Başka bir ifade ile ruhun cesede tasarruftan alıkonulması hem zahiren (dış görünüş) ve hem de bâtinin (gerçekten)

olursa, bu ölümdür; eğer sadece zahiren olursa bu uykudur. **Râzî** ve benzeri bazı müfessirlerin de ifade ettiği gibi **“uyuyan kişi ölü değil, diridir, bunda hiç şüphe yoktur.”**⁴³ Bu ve aşağıda gelecek olan 2. âyeti kerimde de uyku ölümüne benzetilmektedir.

2- **“Sizi geceleyin ölü gibi uyutan, gündüzün ne yaptığınızı bilen, sonra ölüm anı gelinceye kadar gündüzleri sizi diriltten, uyandırıp kaldıran O’dur.”**⁴⁴

Buradaki **“yeteveffâküm”** kelimesi: **“sizi uyutur, his ve temyiz olmadığı için sizi ölü gibi kılar”** demektir.⁴⁵

Çünkü **“yeteveffâküm”**den hemen sonra **“billeyli”** **“gece”** kelimesi geliyor. **“Sizi gece öldürür”** denebilir mi? Zira ölüm sadece gece değil, gece-gündüz her zaman gelir. O halde buradaki **“yeteveffâküm”**, **“sizi öldürür”** değil, **“ölü gibi uyutur”** demektir. Gece daha çok uyku zamanı olduğu için... Eğer öyle olsaydı, ölümün sadece gece olması gerekirdi!

Merhum **Hamdi Yazır** şöyle tefsir ediyor: **“Nefsi natikanızı sizden alır, siz ölü gibi kendinizden geçersiniz; şuur ve idrakinize sahip ve malik olamazsınız. Uzuvarınızdan ölen kısımlarınızı uykuda haberiniz olmadan telâfi ederek yeniler ve sizden aldığı şuur ve idraklerinizi yine sabahleyin size geri verip önceki gibi maddî ve manevî hayatınızla sizi tekrar diriltir, uyandırır ve o zaman siz geceyi gündüzü fark eder, kendinizi ve kazançlarınızı hiç kaybetmemiş, arada fasıla olmamış gibi bilir ve tanırırsınız. Bu, düşünüp anlayanlar için öldükten sonra dirilme olduğu açıktır.”**⁴⁶

Ömer Nasuhi Bilmen’in tabiriyle: **“his ve seçme kudretinden mahrum kalırsınız.”**⁴⁷

İmam Mâturidî, bu âyeti kerimeyi⁴⁸ **“İsa (as)’ın vefat etmeden dünyadan ayrılışı/ yükselişi”** şeklinde tefsir etmektedir.⁴⁹

3- **Ölmediğine dair sahih hadisi şerifler de olduğuna göre; İsa (as), ölmeden semaya yükseltilmiştir.** Bu nedenle dünyada mezarı yoktur. **“Ölmeden semaya yükseltildiği”** konusunda özellikle **Taberî Tefsiri** ile **İbni Kesir Tefsiri** ve diğerlerinde oldukça geniş bilgi verilmektedir.⁵⁰ Otorite sayılan bütün müfessirler bu görüştedir. Tarihçiler de. Çok sayıda kaynak var.⁵¹

h) Mevcut durum.

Zaten **“Onu kesin olarak öldürmediler, onu kendisine yükseltti”**den sonraki âyeti kerimde: **“Ehli kitaptan hiçbir kimse yoktur ki, İsa’nın Allah’ın kulu ve resulü olduğuna, İsa’nın ölümünden önce inanmış olmasın.”**⁵² buyurulmaktadır.

Burada çok önemli bir incelik vardır. **“Kable mevthi”** (onun ölümünden evvel) deki zamir, **İsa (as)’a** da, **“ehli kitap”a** da gidebilir. **İsa (as)’a** giderse: **“İsa’nın ölümünden önce”**; **“ehli kitap”a** giderse: **“kitap ehli ölmeden önce”** demek olur. Her iki durumda da **İsa (as)’ın** dünyaya inişinden sonra, kitap ehlinin, ona iman edeceğine delalet eder. **“Leyü’minenne bihi”** (elbette ona iman eder) cümlesindeki **“bihi”** zamiri de hem Allah Teâlâ’ya, hem **İsa (as)’a** ve hem de peygamberimize raci olabilir. O zaman **“elbette İsa (as), (yahut kitap ehli) ölmeden önce, kitap ehli Allah’a (cc), İsa (as)’a ve Muhammed (sa)’e iman edecektir.”** manası çıkar. İşte o zaman da **İsa (as)** ve **Muhammed (sa)** onlara şahit olur, demektir. **İmam Mâturidî**’nin tefsiri böyledir ve doğrusu budur.⁵³

Peki, ehli kitap, Allah Teâlâ’ya, **İsa (as)’a** ve peygamberimize şu ana kadar iman etti mi? Hayır! O halde bu da gösteriyor ki, bu durum **İsa (as)’ın** 2. kat semadan yeryüzüne inişinden sonra olacak; onları Allah Teâlâ’ya ve son peygamber Hz. **Muhammed (sa)’e** imana davet edecek ve bu durum gerçekleşecektir. Âyeti kerimenin tefsirinin bu şekilde anlaşılması gerekir. Dolayısıyla bu âyeti kerime de onun vefat ettirilmeden göklere yükseltildiğini teyit etmektedir.⁵⁴

i) Olgunluk döneminde konuşacak olması:

I.Bölümde geçtiği üzere, Kur’an-ı Kerim, **İsa (as)’ın** **“beşikte ve gençlikten sonraki (kühûlet) olgunluk döneminde insanlarla konuşacağını”**⁵⁵ bildirmektedir. **İsa (as)** gençlik döneminde (33-34 yaşlarında) göğe yükseltildiğine göre, olgunluk döneminde onlarla konuşacak olması, ancak onun yeryüzüne inmesiyle olacaktır.⁵⁶

Beşikte iken konuşması mucize olduğu gibi, kühûlet dönemindeki konuşması da mucize olmalıdır. Yoksa sıradan her insan kühûlet döneminde zaten konuşmaktadır ve bu tür bir konuşmanın mucizevî bir tarafı yoktur. Kühûlet dönemi insanın 40 yaşına vardığı dönem olarak kabul edilir.

Âyeti kerimede geçen “kehlen” kavramı:⁵⁷ “**olgunluk dönemi, 40 yaşına gelince, yaşlanıncaya kadar**” demektir.

k) Kıyametin alametlerinden olması. (III. Bölümde gelecek.)

SONUÇ:

İsa (as)’in kesin olarak öldürülmediği, göğe yükseltildiği, kıyamete yakın yeryüzüne ineceği ve peygamberimize ümmet olarak İslam’a hizmet edeceği âyeti kerime ve hadisi şeriflerde bildirildiği halde; 19. yüz yılın ortalarında **İngiliz** sömürgesi **Hindistan**’da **Kâdiyânîler** tarafından “**onun öldüğü ve yeryüzüne dönmesinin mümkün olmadığı**” fikri ortaya atılmıştır. “**Vefa**” kökünden gelen “**Teveffî**” kelimesine dayanarak **İsa (as)**’i öldürmek ve kıyamete yakın yeryüzüne inişini inkâr doğru değildir. Zira “**teveffî**”nin asıl manası: “**bir şeyi eksiksiz olarak tamamıyla almak**” olup her yerde öldürmek anlamında kullanılmıyor. Bütün karine ve deliller tam olarak bu manada kullanılmadığını gösteriyor. Vefat manasında kullanıldığında da, o da zamanı gelince elbette vefat ettirilecektir.

İsa (as)’in doğduğunda/beşikte iken konuşması,⁵⁸ çamurdan yaptığı kuş şekline üfleyip onu canlandırması,⁵⁹ körü ve alacalıyı iyileştirmesi,⁶⁰ ölüleri diriltmesi,⁶¹ âyeti kerime ile sabit olduğu gibi⁶²; “**Yahudilerin İsa (as)**’i kesin olarak öldüremedikleri, asamadıkları, ona benzetileni öldürüp astıkları; **İsa (as)**’in ruh ve cesediyle semaya yükseltildiği; kıyamete yakın yeryüzüne ineceği” Kur’an-ı kerim, sünnet/hadisi şerif ve icma delilleriyle sabittir. Bazılarının aklına ve genel tabii kurallara uygun düşmese de bunlar tarihteki gerçekler. Zaten mucize de tam olarak bu demektir. **İsa (as)**’in yeryüzüne inişinin inkârı, **Ehl-i Sünnet** dışı, hatta İslâm ümmetinin 1300 yıllık ittifakına aykırı bir anlayıştır. Bu konuda **Şîa** ve **Mu‘tezile** de **Ehl-i Sünnet**’le aynı itikada sahiptir.⁶³ Bu durum, asla Müslümanların üzerlerine düşen maddî ve manevî görevlerini yapmamalarını gerektirmez. Zira Allah Teâlâ: “**insan için ancak çalıştığının karşılığı vardır ve elbette çalışması yakında görülecektir.**”⁶⁴ buyurarak hem dünya ve hem de ahiret için çalışmayı emretmektedir.

(Gelecek sayıda, **İsa (as)**’in yeryüzüne inişi ve çirkin iddialara cevaplar.)

1- Abdalbâkî, Muhammed Fuad, el-Mu‘cem’ül-mufehres li elfâz’il-Kur’an’il-Kerîm, Beyrut tarihsiz, s: 666.

2- Sâmî, Şemsettin, Kâmus-i Türkî, Tercüman Gazetesi, İstanbul 1986, s: 863.

3- Tefsîrül’l-Mâturîdî, Tefsîru ehli’s-sünneti’l-kâmil, S. Arabistan, s: 409/3; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te’vilâtü’l-Kur’ân, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 170.

4- Bkz. Türkay Dergi, Ocak 2025, sayı: 89, s: 68-73.

5- Âli İmrân sûresi /3, âyet: 54-55; Nisâ sûresi /4, âyet: 156-158. Bkz. Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrül’l-Mâturîdî, Tefsîru ehli’s-sünneti’l-kâmil, S. Arabistan, s: 382/2, 383/2; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te’vilâtü’l-Kur’ân, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 80; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 87, 141, 164; Mahallî, Celaleddin, Suyûtî, Celaleddin, Tefsîrül’l-Kur’ân’il-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 1, s: 55; Taberî, Câmiul-beyân an te’vîli Âyi’l-Kur’an, Kahire tarihsiz, c: 6, s: 454-462, c: 9, s: 363-390; İbni Kesîr, Tefsîrul-Kur’ân’il-Azîm, Riyâd 1420-1999, c: 2, s: 46-48, 448-462; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur’an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1110-1111.

6- Bkz. Nisâ sûresi /4, âyet: 156-158. Râzî, Mefâtîhu’l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 11, s: 99-106; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 141; Mahallî, Celaleddin, Suyûtî, Celaleddin, Tefsîrül’l-Kur’ân’il-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 1, s: 96-97; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur’an Dili, İstanbul 1971, c: 3, s: 1516-1519; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 376-377; Köksal, M. Asım, Peygamberler Tarihi, TDV, Ankara 2004, c: 2, s: 333-334; Harman, Ömer Faruk, İslam Ansiklopedisi, TDV, İstanbul 2000, c: 22, s: 470.

7- Nisâ sûresi /4, âyet: 157. Bkz. Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur’an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1114-1115; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 376, c: 2, s: 701-702; Şevkânî, Fethü’l-Kadîr, Beyrut 2007, s: 221.

8- Nisâ sûresi /4, âyet: 156-158. Bkz. Râzî, Mefâtîhu’l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 8, s: 74-75, c: 12, s: 143-144; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 86-87, 141; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 2, s: 41-43, 319; Mahallî, Celaleddin, Suyûtî, Celaleddin, Tefsîrül’l-Kur’ân’il-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 1, s: 55; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1998-1418, c: 1, s: 526; Konevî, Hâşiyetü’l-konevî alâ tefsiri’l-beydâvî, Beyrut 2001-1422, c: 6, s: 167-168, c: 7, s: 351-356; Ebû Hayyân, el-Bahru’l-muhîd, Beyrut 1993-1413, c: 2, s: 497; Âlûsî, Rûhul -Meânî, Beyrut tarihsiz, c: 3, s: 177-179; Suyûtî, ed-Dürrü’l-mensûr fit-tefsîr bil-me’sûr, Kahire 2002-1424, c: 3, s: 596-600; Şevkânî, Fethü’l-Kadîr, Beyrut 2007, s: 221; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 366, 376, c: 2, s: 849-850, 1114-1115; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur’an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1103, c: 3, s: 1851-1853;

Ebü'l-Fida, el-Bidaye ven-Nihaye, 1997-1417, c: 2, s: 472, 508, 512, 515-516, 527.

9- Mücâdele sûresi /58, âyet: 21.

10- Sâffât sûresi /37, âyet: 171-173.

11- Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 411/3; Mâturidî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'ân, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 170-171.

12- Yâsin sûresi /36, âyet: 82. Bkz. Taberî Câmiu'l-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 6, s: 454-462, c: 9, s: 363-390; İbni Kesîr, Tefsirul-Kur'ân-ıl-Azîm, Rıyâd 1420-1999, c: 2, s: 46-48, 448-462; Suyûtî, ed-Dürrü'l-mensûr fit-tefsîr bil-me'sûr, Kahire 1424-2003, c: 3, s: 596-600, c: 5, s: 97-126.

13- Bkz. Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 6, s: 454-462, c: 9, s: 363-390; İbni Kesîr, Tefsirul-Kur'ân-ıl-Azîm, Rıyâd 1420-1999, c: 2, s: 46-48, 448-462; Suyûtî, ed-Dürrü'l-mensûr fit-tefsîr bil-me'sûr, Kahire 1424-2003, c: 5, s: 97, 106-126; Konevî, Hâşiyetü'l-konevî alâ tefsiri'l-beydâvî, Beyrut 2001-1422, c: 7, s: 351-356; Şevkânî, Fethü'l-Kadîr, Beyrut 2007, s: 341-342.

14- Nisâ sûresi /4, âyet: 156-158. Bkz. Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 11, s: 99-106; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 141; İbni Kesîr, Tefsirul-Kur'ân-ıl-Azîm, Rıyâd 1420-1999, c: 2, s: 448-462; Suyûtî, ed-Dürrü'l-mensûr fit-tefsîr bil-me'sûr, Kahire 1424-2003, c: 5, s: 106-126; Mahallî, Celaledin, Suyûtî, Celaledin, Tefsirü'l-Kur'ân-ıl-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 1, s: 97; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1111-1114, c: 3, s: 1516-1519; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 2, s: 701-702; Köksal, M. Asım, Peygamberler Tarihi, TDV, Ankara 2004, c: 2, s: 333-334.

15- Buhârî, Salât, 1, Tevhîd, 37, Hac, 76, Enbiya, 5, Bed'ül-halk, 7, Menâkıb, 24, Menâkıb, 42; Müslim, İman, 259, 262, 263, Fezâil, 164; Ahmed bin Hanbel, Müsned, c: 3, s: 148, 149, c: 5, s: 143; ez-Zebidî, Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Ahmed Naim- Kâmil Miras, DİB, Ankara 1980, c: 2, s: 261-280, c: 10, s: 56-72; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 5, s: 114-119, 342; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 5, s: 3148-3149; Köksal, M. Asım, Peygamberler Tarihi, TDV, Ankara 2004, c: 2, s: 340-341; İslam Ansiklopedisi, TDV, İstanbul 2005, c: 30, s: 132.

16- Bkz. ez-Zebidî, Tecrîdi Sarîh T, mütercim: Ahmed Naim- Kâmil Miras, DİB, Ankara 1980, c: 2, s: 261-280, c: 10, s: 56-72; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 5, s: 114-119, 342; Mahallî, Celaledin, Suyûtî, Celaledin, Tefsirü'l-Kur'ân-ıl-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 1, s: 97; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1113-1114; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 366, c: 2, s: 849-850, 1114-1115; Köksal, M. Asım, Peygamberler Tarihi, TDV, Ankara 2004, c: 2, s: 303-345.

17- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1114-1115; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 376, c: 2, s: 701-702, 703; Şevkânî, Fethü'l-Kadîr, Beyrut 2007, s: 221; Köksal, M. Asım, Peygamberler Tarihi, Ankara 2004, TDV, c: 2, s: 333-334.

18- Nisâ sûresi /4, âyet: 157-158.

19- Bkz. Aydın, Süleyman, Kur'ân Lügatı İlmi Açısından Hz. İsa'nın (a.s.) Ref'i ve Nüzûlü, DergiPark, yıl: 5, sayı: 9, s: 59- 65; İSAM (İslam Araştırma Merkezi) Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 5, sayı: 9 (2015) s: 53-112.

20- Mâide sûresi /5, âyet: 117.

21- Sâmi, Şemsettin, Kâmûs-i Türkî, Tercüman, İstanbul 1985, s: 991.

22- Bkz. Türkçe Kur'an Mealleri.

23- Âli İmrân sûresi /3, âyet: 55.

24- Bkz. Türkçe Kur'an Mealleri.

25- Kur'an Yolu Türkçe Meâl veTefsir, DİB, Ankara 2007, c: 2, s: 176-181.

26- Mâide sûresi /5, âyet: 117.

27- Âli İmrân sûresi /3, âyet: 55.

28- Hulusî, Hacı Ahmed, Derviş, Hacı Mustafa, Ahterî Kebîr, İstanbul 1310, c: 2, s: 435; Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye, el-Mu'cemü'l-vecîz, Mısır 1980-1400, s: 676-677.

29- Sâmi, Şemsettin, Kâmûs-i Türkî, Tercüman, İstanbul 1985, s: 585. **İsti'fâ**, af dileme, memuriyetten kendi isteğiyle ayrılma, çekilme. İki farklı köklerden gelir.

30- Sâmi, Şemsettin, Kâmûs-i Türkî, Tercüman, İstanbul 1985, s: 963.

31- Abdülbâkî, Muhammed Fuad, el-Mu'cem'ül-mufehres li elfâz'il-Kur'ân'il-Kerîm, Beyrut tarihsiz, s: 756-757.

32- Bkz. Mâturidî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'ân, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 80, 204-205; Mahallî, Celaledin, Suyûtî, Celaledin, Tefsirü'l-Kur'ân-ıl-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 1, s: 117; Aydın, Süleyman, Kur'ân Lügatı İlmi Açısından Hz. İsa'nın (a.s.) Ref'i ve Nüzûlü, DergiPark, yıl: 5, sayı: 9, s: 73.

33- Bkz. İsfahânî, Râgıb, el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'an, Kahire 1324, s: 529.

34- Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 383/2; Mâturidî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'ân, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 80; 204-205.

35- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1112.

36- Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 383/2-384/2; Mâturidî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'ân, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 80.

37- Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 2, s: 849-850.

38- Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 376-377.

39- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1111-1115.

40- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 3, s: 1112.

41- Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1113-1114.

42- Zümer sûresi /39, âyet: 42.

43- Bkz. Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 2, s: 172; Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 383/2; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'an, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 215, 643; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1998-1418, c: 5, s: 308; Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 13, s: 13, c: 26, s: 284; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 3, s: 44, c: 8, s: 114-115; Ebû Hayyân, el-Bahru'l-muhîr, Beyrut 1993-1413, c: 4, s: 150, c: 7, s: 414; Mahallî, Celaleddin, Suyûtî, Celaleddin, Tefsirü'l-Kur'an-ıl-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 2, s: 156; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 2, s: 895-896, c: 6, s: 3087-3088; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 6, s: 4127-4129.

44- En'âm sûresi /6, âyet: 60.

45- Mâturîdî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'an, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 215; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 172; Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 13, s: 13; Ebû Hayyân, el-Bahru'l-muhîr, Beyrut 1993-1413, c: 4, s: 150; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 3, s: 44; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 2, s: 895-896.

46- Bkz. Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 3, s: 1948-1951.

47- Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 2, s: 895-896.

48- En'âm sûresi /6, âyet: 60.

49- Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 383/2; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'an, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 215.

50- Taberî, Câmiul-beyân an te'vîli Âyi'l-Kur'an, Kahire tarihsiz, c: 6, s: 454-462, c: 9, s: 363-390; İbnî Kesîr, Tefsîrül-Kur'ân-ıl-Azîm, Riyâd 1420-1999, c: 2, s: 46-48, 448-462; Suyûtî, ed-Dürrü'l-mensûr fit-tefsîr bil-me'sûr, Kahire 1424-2003, c: 3, s: 596-600, c: 5, s: 97-126; Taberî, Tarih, Kahire tarihsiz, Kahire tarihsiz, c: 1, s: 598; İbnü'l-Esir, Kâmil, 1987-1407, c: 1, s: 236; Âlûsî, Rûhul -Meânî, Beyrut tarihsiz, c: 3, s: 179; Ebû'l-Fida, el-Bidaye ven-

Nihaye, 1997-1417, c: 2, s: 472,515-516, 527; Köksal, M. Asım, Peygamberler Tarihi, Ankara 2004, TDV, c: 2, s: 333.

51- Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 8, s: 74-75, c: 11, s: 99-106, c: 12, s: 143-144; Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 411/3, 412/3, 413/3; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'an, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 80, 170-171, 204-205, 215; Kadî Beydâvî, Kadî Beydâvî Tefsiri, Kahire 1965, c: 1, s: 87, 141; Bursevî, İsmail Hakkı, Rûhul-beyân Tefsiri, İstanbul 1969, c: 2, s: 41-43, 319; Mahallî, Celaleddin, Suyûtî, Celaleddin, Tefsirü'l-Kur'an-ıl-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 1, s: 97; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 366, 374-377, c: 2, s: 849-850, 1114-1115; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 2, s: 1111-1115, c: 3, s: 1851-1854, 1948-1951; Ebû'l-Fida, el-Bidaye ven-Nihaye, 1997-1417, c: 2, s: 472, 508, 512, 515-516, 527; Zemahşerî, el-Keşşâf, Riyad 1998-1418, c: 1, s: 526; Konevî, Hâşiyetü'l-konevî alâ tefsiri'l-beydâvî, Beyrut 2001-1422, c: 6, s: 167-168, c: 7, s: 351-356; Ebû Hayyân, el-Bahru'l-muhîr, Beyrut 1993-1413, c: 2, s: 497; Âlûsî, Rûhul -Meânî, Beyrut tarihsiz, c: 3, s: 177-179; Suyûtî, ed-Dürrü'l-mensûr fit-tefsîr bil-me'sûr, Kahire 2002-1424, c: 3, s: 596-600, c: 5, s: 97-126; Şevkânî, Fethü'l-Kadîr, Beyrut 2007, s: 221, 341-342; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 366, 376, c: 2, s: 703, 849-850, 1114-1115; Taberî, Taberî Tarihi, c:1, s: 598; İbnü'l-Esir, Kâmil, 1987-1407, c: 1, s: 236; Köksal, M. Asım, Peygamberler Tarihi, Ankara 2004, TDV, c: 2, s: 315.

52- Nisâ sûresi /4, âyet: 159.

53- Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, s: 411/3, 412/3, 413/3; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'an, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 171; Mahallî, Celaleddin, Suyûtî, Celaleddin, Tefsirü'l-Kur'an-ıl-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 1, s: 96-97. Bkz. Aydın, Süleyman, Kur'ân Lügatı İlmi Açısından Hz. İsa'nın (a.s.) Ref'i ve Nüzûlü, DergiPark, yıl: 5, sayı: 9, s: 69-71; Kurtulmuş, Numan, Âmentü Şerhi, İstanbul 1971, s: 380.

54- Bkz. Konevî, Hâşiyetü'l-konevî alâ tefsiri'l-beydâvî, Beyrut 2001-1422, c: 7, s: 355-356; Mâturîdî, Ebû Mansur (333/944), Tefsîrû'l-Mâturîdî, Tefsîru ehli's-sünneti'l-kâmil, S. Arabistan, 411/3-413/3; Mâturîdî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'an, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 171; Suyûtî, ed-Dürrü'l-mensûr fit-tefsîr bil-me'sûr, Kahire 1424-2003, c: 5, s: 106-126; Şevkânî, Fethü'l-Kadîr, Beyrut 2007, s: 341-342; Mahallî, Celaleddin, Suyûtî, Celaleddin, Tefsirü'l-Kur'an-ıl-Azîm, Kahire 1955-1374, c: 1, s: 97; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 3, s: 1516-1520; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 376, c: 2, s: 701-702, 703.

55- Âli İmrân sûresi /3, âyet: 46. Bkz. Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, Beyrut 1981-1401, c: 12, s: 64; Kadî Beydâvî, Kadî

Beydâvî Tefsiri, Kahire 1964, c: 1, s: 87; Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 7, s: 4931-4936.

56- Nisâ sûresi /4, âyet: 159. Bkz. Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1971, c: 4, s: 2511-2516; Taberî, Câmiu'l beyan, c. 6, s. 416-420; Ebû Hayyân, el-Bahru'l-muhît, c: 2, s. 482, c: 3, s: 405-409; İbnü'l-Cevzî, Zâdü'l-mesîr, c. 1, s. 388-390; Kurtubî, el-Camî'u li ahkamî'l-Kur'ân, c. 5, s. 135-140, c: 7, s: 211-215; İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ânî'l-Azim, c. 2, s. 43-44, 447-466; Mâturidî, Ebû Mansur, Te'vilâtü'l-Kur'an, Hacı Selim Ağa kütüphanesi, Koleksiyon No: 00040, s: 79, 171; Şevkânî, Fethu'l-kadir, Beyrut 2007, s. 218, 341-342; Bilmen, Ömer Nasuhi, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, İstanbul tarihsiz, c: 1, s: 366, 376-377, c: 2, s: 701-702, 703, c: 3, s: 1251-1254; Aydın, Süleyman, Kur'an Lügati İlmi Açısından Hz. İsa'nın (a.s.) Ref'i ve Nüzûlü, DergiPark, yıl: 5, sayı: 9, s: 69-70; İSAM (İslam Araştırma Merkezi) Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 5, sayı: 9 (2015) s: 53-112.

57- Âli İmrân sûresi /3, âyet: 46.

58- Âli İmrân sûresi /3, âyet: 46; Mâide sûresi /5, âyet: 110; Meryem sûresi /19, âyet: 29-33.

59- Âli İmrân sûresi /3, âyet: 49; Mâide sûresi /5, âyet: 110.

60- Âli İmrân sûresi /3, âyet: 49; Mâide sûresi /5, âyet: 110.

61- Âli İmrân sûresi /3, âyet: 49; Mâide sûresi /5, âyet: 110.

62- Bkz. Tekin, İlyas, İsa (as)'ın doğumu ve mucizeleri, Türkay Dergi, Ocak 2025, sayı: 89, s: 68-73.

63- Bkz. Aydın, Süleyman, Kur'ân Lügati İlmi Açısından Hz. İsa'nın (a.s.) Ref'i ve Nüzûlü, DergiPark, yıl: 5, sayı: 9, s: 106; İSAM (İslam Araştırma Merkezi) Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 5, sayı: 9 (2015) s: 106.

64- Necm sûresi /53, âyet: 39, 40.